

УДК 656.615:330.322

Ширяєва Людмила Володимирівна

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки і фінансів
Одеський національний морський університет*

Ширяева Людмила Владимировна

*доктор экономических наук, профессор,
профессор кафедры экономики и финансов
Одесский национальный морской университет*

Shyriaieva Liudmyla

*Doctor of Economic Sciences, Professor
Odessa National Maritime University
ORCID: 0000-0002-4706-2167*

Онешко Світлана Володимирівна

*кандидат економічних наук, професор,
доцент кафедри економіки і фінансів
Одеський національний морський університет*

Онешко Светлана Владимировна

*кандидат экономических наук, профессор,
доцент кафедры экономики и финансов
Одесский национальный морской университет*

Oneshko Svitlana

*Candidate of Economic Sciences, Professor
Odessa National Maritime University
ORCID: 0000-0003-2313-3984*

**ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ІННОВАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ
ПІДПРИЄМСТВ ПОРТОВОЇ ГАЛУЗІ
ФАКТОРЫ ВЛИЯНИЯ НА ИННОВАЦИОННУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ
ПРЕДПРИЯТИЙ ПОРТОВОЙ ОТРАСЛИ
FACTORS OF INFLUENCE ON INNOVATIVE ACTIVITY OF PORT
INDUSTRY ENTERPRISES**

Анотація. У дослідженні розглянуті чинники інноваційного розвитку підприємства і оцінка їх впливу на інноваційну активність на прикладі підприємств портової галузі. Виявлені ключові проблеми кризисного стану науково-технічної сфери в Україні, серед яких виділені: стан правового регулювання науково-технологічної та інноваційної діяльності, зменшення державних асигнувань на науку, практично повна відсутність попиту на результати наукових досліджень в період економічної кризи, різке зниження інвестиційної активності в країні, відсутність державної науково-технологічної політики. В дослідженні визначені чинники впливу на інноваційну діяльність на рівні підприємства та особливості формування чинників інноваційного впливу для підприємств портової галузі, серед яких: стратегічне значення портової галузі у системі національної економіки; наявність високої капіталомісткості інноваційної діяльності та істотних ризиків, пов'язаних з тривалим за часом процесом впровадження; існування тісного взаємозв'язку та необхідність гармонізації інноваційної діяльності портових підприємств з роботою судноплавних компаній, судноремонтними заводами, експедиторськими компаніями, проектно-конструкторськими організаціями різних форм власності. В дослідженні визначені чинники впливу на інноваційну діяльність на рівні підприємства та особливості їх формування для підприємств портової галузі. Охарактеризовані основні проблеми, що обмежують ефективне

функціонування підприємств портової галузі та їх інноваційний розвиток у розрізі економічного, політично-правового, організаційного та соціального характеру. Запропоновано формування показників інноваційної діяльності підприємств портової галузі, які потрібно розглядати в контексті системного підходу за напрямками аналізу в розрізі показників чинників впливу з розподілом на загальні та індивідуальні. Використання наведених напрямків аналізу та системи взаємопов'язаних показників дозволяє проводити системний аналіз для досягнення оптимальної ефективності продуктів інноваційної діяльності, є базою створення інформаційно-аналітичного забезпечення для прогнозування та виявлення закономірностей і тенденцій розвитку.

Ключові слова: *інновації, інноваційна діяльність, системний підхід, показники інноваційної діяльності, підприємства портової галузі.*

Анотація. *В исследовании рассмотрены факторы инновационного развития предприятия и оценка их влияния на инновационную активность на примере предприятий портовой отрасли. Выявлены ключевые проблемы кризисного состояния научно-технической сферы в Украине, среди которых выделены: состояние правового регулирования научно-технологической и инновационной деятельности, уменьшение государственных ассигнований на науку, практически полное отсутствие спроса на результаты научных исследований в период экономического кризиса, резкое снижение инвестиционной активности в стране, отсутствие государственной научно-технологической политики. В исследовании определены факторы влияния на инновационную деятельность на уровне предприятия и особенности их формирования для предприятий портовой отрасли, среди которых выделены: стратегическое значение портовой отрасли в системе национальной экономики; наличие высокой капиталоемкости инновационной*

деятельности и существенных рисков, связанных с длительным по времени процессом внедрения; существование тесной взаимосвязи и необходимость гармонизации инновационной деятельности портовых предприятий с работой судоходных компаний, судоремонтными заводами, экспедиторскими компаниями, проектно-конструкторскими организациями различных форм собственности. В исследовании определены факторы влияния на инновационную деятельность на уровне предприятия и особенности их формирования для предприятий портовой отрасли. Охарактеризованы основные проблемы, ограничивающие эффективное функционирование предприятий портовой отрасли и их инновационное развитие в разрезе экономического, политико-правового, организационного и социального характера. Предложено формирование показателей инновационной деятельности предприятий портовой отрасли, которые нужно рассматривать в контексте системного подхода по направлениям анализа в разрезе показателей факторов влияния с делением на общие и индивидуальные. Использование приведенных направлений анализа и системы взаимосвязанных показателей позволяет проводить системный анализ для достижения оптимальной эффективности продуктов инновационной деятельности, является базой создания информационно-аналитического обеспечения для прогнозирования и выявления закономерностей и тенденций развития.

Ключевые слова: *инновации, инновационная деятельность, системный подход, показатели инновационной деятельности, предприятия портовой отрасли.*

Summary. *In the research were considered the factors of innovative development of the enterprise and the assessment of their impact on innovation activity on the example of the enterprises in a port industry. The key problems of the crisis state of scientific and technical sphere in Ukraine are revealed, among*

which are the state of legal regulation of scientific-technological and innovative activity, reduction of state allocations for science and search for alternative sources of financing in this sphere, almost complete lack of demand for research results during the economic crisis, a sharp decline in investment activity in the country, the lack of state science and technology policy. Researched factors influencing the innovation activity at the enterprise level and the peculiarities of their formation for the enterprises of the port industry, including: the strategic importance of the port industry in the national economy; the presence of high capital intensity of innovation and significant risks associated with the long-term implementation process; the existence of a close relationship and the need to harmonize the innovative activities of the port enterprises with the work of the shipping companies, shipyards, freight forwarding companies, design organizations of various forms of ownership. The main problems that limit the effective functioning of port enterprises and their innovative development in terms of economic, political, legal, organizational and social nature are described. It is proposed to consider the formation of the indicators of innovation activity of the port industry enterprises in the context of a systematic approach to the areas of analysis in terms of indicators of influencing factors with a division into general and individual. The use of the above areas of analysis and a system of the interrelated indicators allows for systematic analysis to achieve optimal efficiency of innovation products, is the basis for creating information and analytical support for forecasting and identifying patterns and trends.

Key words: *innovations, innovative activity, system approach, indicators of innovative activity, enterprises of port industry.*

Постановка проблеми. В умовах становлення ринкової економіки в Україні перед вітчизняними підприємствами постала невідкладна задача активізації інноваційної діяльності, що спричинено, як інноваційного

розвитку підприємства – факторів, які дозволяють робити судження про ступінь і повноту реалізації цілей, – являє в цей час одну із найбільш специфікою сучасного стану української економіки, так і низкою ресурсних обмежень, які впливають із вимог до перспективної динаміки економічного розвитку.

Інновації є важливим чинником підвищення економічної ефективності виробництва та конкурентоспроможності, дають змогу реорганізувати економіку, прискорено розвивати наукомістке виробництво, що повинно стати найважливішим елементом виходу з економічної кризи та забезпечення умов для економічного росту. Підвищення ефективності виробництва в умовах теперішнього стану економіки є однією з найважливіших проблем, тому можемо стверджувати, що в Україні назріла нагальна проблема реальної оцінки чинників, які впливають на інноваційну активність підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення проблем інноваційного розвитку підприємств досить ґрунтовно висвітлено у працях відомих учених-економістів. Питання інноваційного розвитку економіки розглянуті М.В. Гаман [1], проблеми інноваційного розвитку на мікрорівні досліджені О.Є. Кузьміним, С.В. Князем, Н.В. Туваковою, А.Я. Кузнецовою [2]. Теоретичні аспекти стосовно класифікації факторів впливу на інноваційну діяльність знайшли своє висвітлення у роботах І.М. Лицур, Ю.В. Лимич [3] та В.І. Захарченко, М.М. Меркулова, Л.В. Ширяєвої [4], І.В. Родіонової [5], І.Є. Матвій [6].

Огляд літературних джерел дає підстави стверджувати, що на сьогодні практично відсутня конкретна система класифікації чисельних факторів, які впливають на інноваційну активність підприємств, а отже – відсутні відповідні характеристики цього процесу. Тому проблема є актуальною та потребує подальших досліджень у цьому напрямку. Крім того, існує необхідність доопрацювання науково-методичних розробок

стосовно формування системних факторів інноваційного розвитку підприємств з урахуванням їх галузевих особливостей, зокрема, підприємств портової галузі. Для цього необхідно виявити ключові проблеми кризисного стану науково-технічної сфери в Україні та систематизувати фактори впливу на інноваційну діяльність підприємства.

Формування цілей статті. Мета дослідження – визначити фактори інноваційного розвитку підприємства з позиції системного підходу та встановити їх вплив на інноваційну активність підприємств портової галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Криза, яка вразила всю економіку, не обійшла стороною і науково-технічну сферу. Для того щоб знайти оптимальні рішення, які б дозволили б вийти з кризи, необхідно ретельно проаналізувати ситуацію і виявити ключові проблеми.

Однією з таких проблем, на наш погляд, є правове регулювання науково-технологічної та інноваційної діяльності. Необхідно зазначити, що процес створення законодавчої бази, що регулює діяльність підприємств у сфері науки і техніки, почався. Вже прийнято ряд законів, однак, роботу законодавчих органів не можна назвати задовільною, так як реформування правової системи протікає повільно, а це гальмує інноваційні процеси. У число законодавчих актів, які повинні бути прийняті якомога швидше, необхідно включити закони, що регулюють питання охорони інтелектуальної власності і реалізації науково-технічної та інноваційної політики, визначення статусу академії наук та інших установ.

Іншою найважливішою проблемою є зменшення державних асигнувань на науку і пошук альтернативних джерел фінансування цієї сфери. Це питання потребує якнайшвидшого вирішення, так як процес розмивання науково-технічного потенціалу стрімко розвивається, і якщо найближчим часом не будуть прийняті дійові заходи, він може стати некерованим і незворотнім. У ситуації, що склалася на перший план

виходять проблеми оптимального розподілу обмежених фінансових ресурсів з метою досягнення максимального ефективного їх використання. Крім того, висувається завдання пошуку нових джерел фінансування досліджень і розробок, зокрема, залучення коштів приватних інвесторів в середу науки і наукового обслуговування.

Серед особливостей поточного періоду можна виділити наступні зовнішні фактори, що визначають розвиток науки і технології в Україні: практично повна відсутність попиту (з боку як держави, так і комерційних структур) на результати наукових досліджень в період економічної кризи; різке зниження інвестиційної активності в країні, при якому на перший план виходить проблема простого відтворення основних фондів.

Крім того, держава практично не здійснює науково-технологічної політики. В умовах глибокої економічної і політичної кризи відсутність державної науково-технологічної політики матиме далекосяжні, на багато десятиліть, негативні наслідки для економіки, науки і структури країни. Відсутня генеральна стратегія, яка б ставила на чільне місце збереження і наступні зміцнення культурного та інтелектуального потенціалу нації в умовах поступового і з мінімальними втратами переходу до нової економічної системи. Приймаються необґрунтовані рішення про проведення жорсткої кредитної політики, мінімізації бюджетного дефіциту і зниження темпів інфляції. Все це неминуче веде до значних втрат в науці і культурі країни.

Однак найбільш ефективною з точки зору посилення конкурентної боротьби на ринку науково-технічної продукції виявляється структура, в якій переважають малі інноваційні підприємства. Досвід свідчить про те, що ризикові підприємства створюють те саме конкурентне середовище в сфері НДДКР, яке забезпечує високий рівень інноваційної економіки.

На теперішній час підприємства портової галузі України постали перед необхідністю модернізації систем управління шляхом впровадження

управлінських та виробничих інновацій, що базуються на сучасних інформаційних технологіях. Останнє є вкрай необхідним для них, так як неуспішність проєктів з впровадження інновацій викликається, як правило, тривалим часом отримання дозволу на тестування нової споруди, установки й обладнання, непридатністю демонстраційних об'єктів, високою їх вартістю. Ці причини є джерелами додаткових економічних втрат, тому потребують повного усунення [7, 8]. Головним інноваційним напрямком розвитку морських торговельних портів є їх суттєва роль у розвитку ланцюгів постачань шляхом інтеграції різних видів транспорту, створення інтермодальних вантажно-транспортних систем, що підвищують інтенсивність морських перевезень [7, с. 91].

На сучасному етапі в умовах інтеграційних процесів, жорсткої конкуренції важливим завданням вітчизняних підприємств та економіки загалом є забезпечення належного рівня конкурентоспроможності, який би гарантував безболісний процес їх інтеграції в європейське співтовариство. Відповідно, одним із засобів реалізації цього завдання є широке впровадження інновацій у всіх сферах економіки. Саме за допомогою цього процесу можна наблизити показники економічного розвитку країни до середньостатистичних світових показників, підвищити рівень життя громадян, забезпечити їх якісною та екологічно чистою продукцією, наданням послуг відповідного рівня якості тощо. Таким чином, питання розробки класифікації факторів інноваційного розвитку та визначення напрямків активізації інноваційної діяльності підприємств портової галузі є актуальним.

Засади формування цілісної системи пріоритетних напрямів інноваційної діяльності та їхньої реалізації в Україні визначає Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [9], який спирається на законодавство щодо пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та про державні цільові програми. Законом визначено

стратегічні пріоритетні напрями інноваційної діяльності на 2012-2021 рр., серед яких у транспортній сфері є освоєння нових технологій, високотехнологічного розвитку транспортної системи, авіа- і суднобудування.

Для організації постійного процесу нарощування конкурентних переваг в сучасних умовах інноваційне забезпечення включає всі можливі напрямки впровадження нововведень, серед яких основним джерелом є нематеріальні активи, а також людські ресурси. Так, «складний характер виробничих процесів стивідорної компанії вимагає високого професіоналізму фахівців, задіяних в процесі організації та здійснення стивідорних операцій, тобто наявність у них спеціальних знань та навиків (наприклад, термінальні роботи – стафірування контейнера, сюрвейєрські послуги – інспекції кількості та якості вантажів в трюмах суден)» [10, с. 62]. Формування системи управління повинно узгоджуватися ключовими показниками впливу на розвиток підприємства у напрямку інновацій.

У науковій літературі [3, 11] традиційно виділяють дві групи чинників, які впливають на діяльність підприємства – зовнішні та внутрішні.

Виділення зовнішніх чинників впливу на інноваційну активність дає змогу оцінити їхній вплив на інноваційну політику підприємства.

Суспільство як чинник впливу на інноваційну активність підприємств відіграє важливу роль, яка проявляється в рівні економічного розвитку держави, відкритості на зміни, ефективному організуванні та заохоченні суспільства до інноваційних змін, які є визначальною умовою розвитку підприємств [12, с. 17]. З огляду на це, у даній площині ми виділили дві групи чинників: суспільні та культурні. Суспільні чинники знаходять своє відображення в динаміці розвитку сфери досліджень та розробок, а також в розвитку освіти. Торги, виставки, семінари, а також наукові конференції є суспільною ініціативою, яка може стимулювати

підприємства до інноваційної діяльності. Культурні чинники тісно пов'язані з історією окремих держав.

Ще одним значущим фактором, який впливає на інноваційну активність підприємств, є економічна політика держави, яка включає економічні, політичні, правові та екологічні фактори впливу. Найбільший вплив на інноваційні процеси держави оказують економічні фактори, які характеризуються:

- витратами державного бюджету на дослідження та розроблення;
- фінансовими показниками держави та рівнем розвитку економіки;
- станом платіжного балансу у сфері техніки та технологій;
- прямими іноземними інвестиціями тощо.

Правові фактори характеризуються правовою системою та нормами права стосовно інновацій. Значущими моментами при оцінці цих факторів є постійні податкові зміни, правове регулювання у сфері інтелектуальної власності, законодавчий характер зовнішньої торгівлі тощо. Специфічність чинників політичного характеру проявляється у нормах національного та міжнародного законодавства. З позиції впливу на інноваційну активність політичні чинники охоплюють загальну податкову політику держави та політику уряду у сфері інновацій.

Зростає роль екологічних чинників при формуванні інноваційної політики держави та підприємств, що проявляється у рівні обсягу шкідливих викидів у навколишнє середовище, виникнення загроз, аварій, пожеж, вибухів тощо, а також виникнення ушкоджень, спричинених природними катаклізмами.

До внутрішніх чинників відносять оновлення застарілого обладнання, модернізацію виробництва, виробництво конкурентоздатної продукції, прагнення працівників реалізувати свій творчий потенціал, піднесення іміджу підприємства, мотиваційний стимул працівників до створення інновацій.

На рівні підприємства деталізація чинників впливу на інноваційну діяльність наведена на рис. 1.

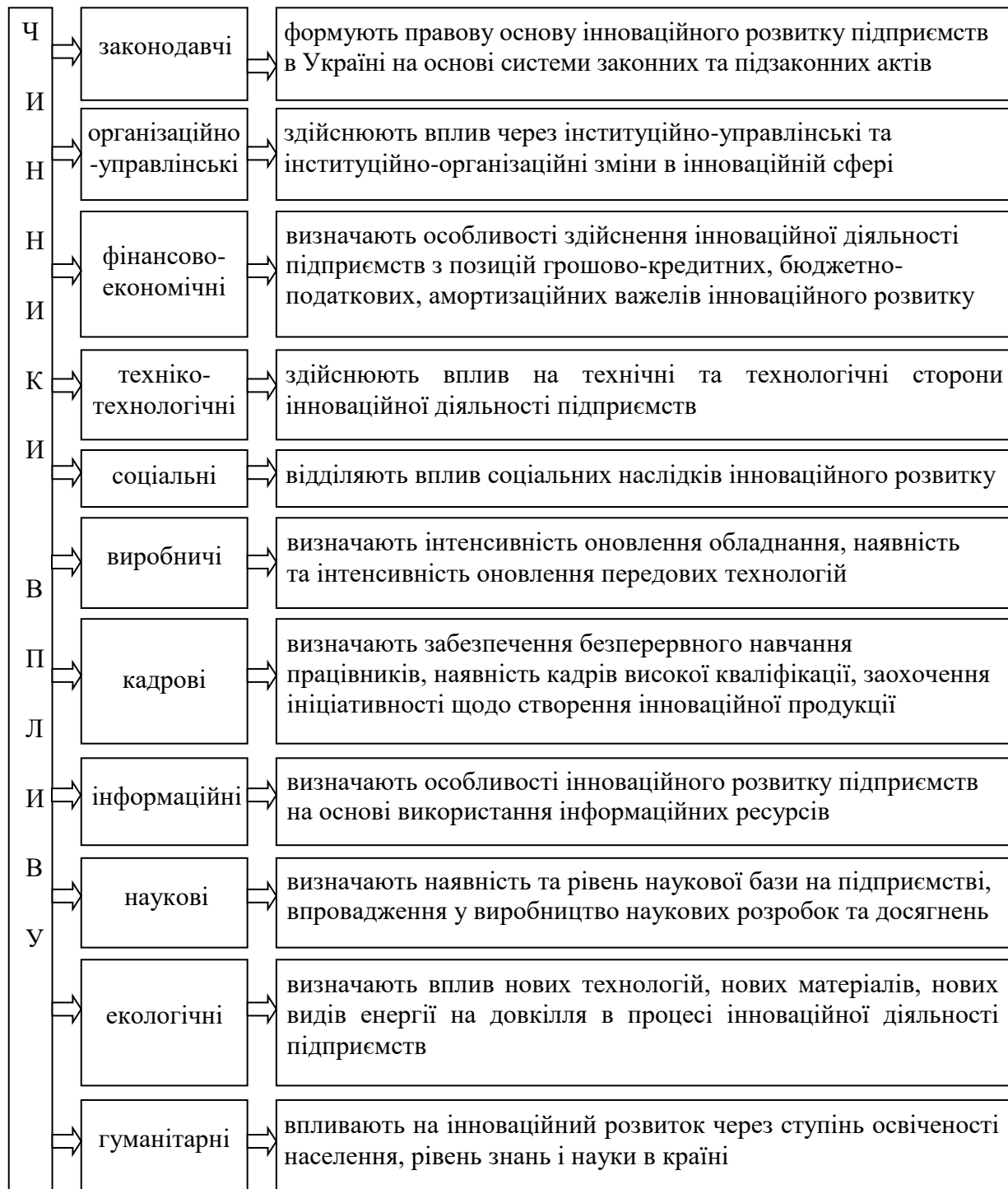

Рис. 1. Чинники впливу на інноваційну діяльність на рівні підприємства

Джерело: складено авторами на основі [3; 5; 13; 14]

Для підприємств портової галузі при формування чинників інноваційного впливу необхідно враховувати ряд особливостей:

- у системі національної економіки портова галузь є стратегічною та пріоритетною, що обумовлює необхідність постійного державного моніторингу в частині впровадження інноваційних змін;
- наявність високої капіталомісткості інноваційної діяльності та істотних ризиків, пов'язаних з тривалим за часом процесом впровадження;
- існування тісного взаємозв'язку та необхідність гармонізації інноваційної діяльності портових підприємств з роботою судноплавних компаній, судноремонтними заводами, експедиторськими компаніями, проектно-конструкторськими організаціями різних форм власності.

Інновації, що відбуваються у портовій галузі, перш за все, пов'язані зі структурною перебудовою та реорганізацією системи управління галуззю відповідно до Закону України «Про морські порти України» [15], який набув чинності у червні 2013 р., а також із реалізацією великих інвестиційних проєктів розбудови інфраструктури морських портів. З прийняттям вищезазначеного Закону створено правові умови для модернізації системи управління портовою галуззю, розмежування державних і господарських функцій у портах, передачі функцій управління державним майном, яке не входить до статутного капіталу акціонерних товариств, створених у процесі приватизації галузі, місцевим органам виконавчої влади, виведення з-під державного регулювання діяльності з навантажувально-розвантажувальних робіт у портах як конкурентного сектора економіки. На цій інноваційній організаційно-правовій основі відбуватиметься становлення українських портів як сучасних суб'єктів

господарювання, здатних конкурувати з портами країн-сусідів: Туреччини, Румунії, Росії [16].

Що стосується управління складом, постійне оцінювання та впровадження важливих технологій є критично важливими для підвищення прибутковості та збереження конкурентоспроможності. Сьогодні менеджери складських приміщень мають на вибір широкий спектр технологій, оскільки прагнуть зменшити витрати, підвищити ефективність та впорядкувати операції. Вони повинні забезпечити безперешкодне переміщення товарів, матеріалів та продуктів, оптимізуючи свої складські операції завдяки використанню складських технологій [17].

Проблемним питанням є формування джерел фінансування. По факту основним джерелом капітальних інвестицій у портову інфраструктуру в Україні є власні кошти ДП «АМПУ» у вигляді: залишку прибутку поточного року після відрахування частини чистого прибутку та здійснення витрат за рахунок прибутку, амортизаційних відрахувань та залишку невикористаного фонду розвитку виробництва за попередні періоди. Відбувається переміщення акценту у бік збільшення використання власних коштів для капітального будівництва. Так, у 2020 році згідно фінансовому плану [18] освоєння капітального будівництва планується у розмірі 100 % за рахунок власних коштів, при тому, що у 2018 році розподіл джерел фінансування було у наступному співвідношенні: 71,3 % власних і 28,7 % залучених коштів.

Формування показників інноваційної діяльності підприємств портової галузі необхідно розглядати в контексті системного підходу за напрямками аналізу в розрізі показників чинників впливу, які пропонується розділяти на загальні та індивідуальні (рис. 2).

Використання наведених напрямків аналізу та системи взаємопов'язаних показників дозволяє проводити системний аналіз для досягнення оптимальної ефективності продуктів інноваційної діяльності, є

базою створення інформаційно-аналітичного забезпечення для прогнозування та виявлення закономірностей і тенденцій розвитку.

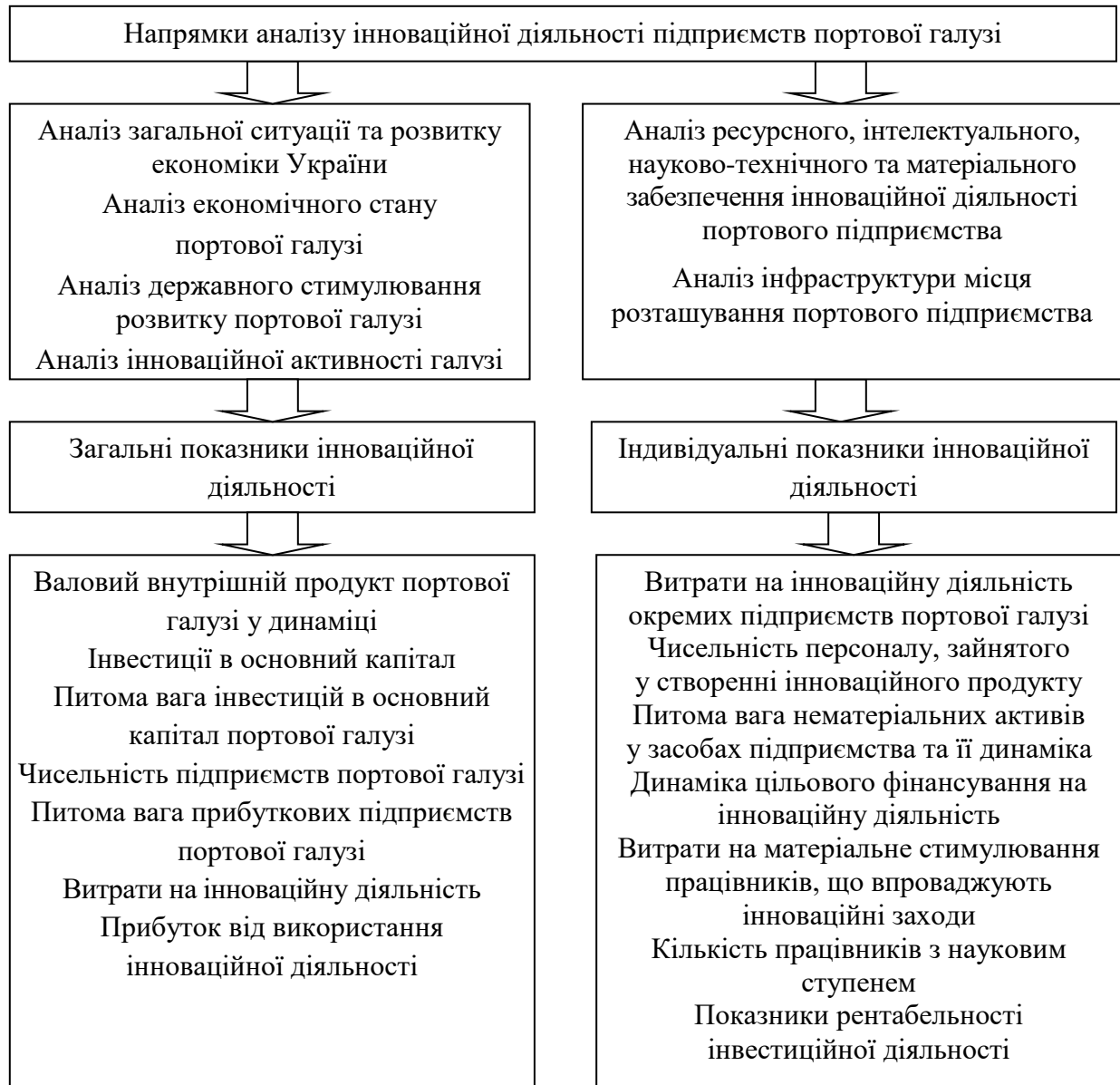

Рис. 2. Формування показників інноваційної діяльності підприємств портової галузі в контексті системного підходу

Джерело: розробка авторів

Дослідженні чинники, що характеризують особливу роль інноваційної діяльності підприємств портової галузі для забезпечення ефективної роботи проявляються у наступному:

- висока фондомісткість портових підприємств та значний рівень зносу матеріально-технічної бази, як морального, так і фізичного,

що визначає масштаби інноваційного оновлення основних засобів галузі;

- зношеність портової інфраструктури – один з факторів, що стримують збільшення вантажопотоку через українські морські гавані. На балансі Адміністрації морських портів містяться 263 причали загальною протяжністю 40 км, частка причалів з цього числа повністю виведено з експлуатації, деякі непридатні до експлуатації, а більшість потребують капітального ремонту;
- скорочення можливості підтримки технічного рівня основних засобів за рахунок капітального ремонту, оскільки існуючий парк устаткування і технологічного оснащення морально та фізично застарілий, модернізація та відновлення строку корисного використання економічно недоцільно та вичерпано;
- неможливість фінансування за рахунок власних джерел у достатній кількості стримують інвестиційну активність, а масштаби залучення позикових засобів відсутні або економічно неефективні, що посилює важливість інноваційної складової в реалізації інвестиційних заходів.

Основними проблемами, що обмежують ефективне функціонування підприємств портової галузі та їх інноваційний розвиток є:

- економічного характеру – відсутність раціонально зваженої з позиції ефективності амортизаційної політики, недостатність підтримки банківської системи; лімітовані можливості застосування інструментів фондового ринку;
- політично-правового характеру – нестабільність законодавства та відсутність логічно завершеного системного законодавчого забезпечення інвестиційної та інноваційної діяльності;

- організаційного характеру – відсутність системного інформаційного забезпечення інноваційної діяльності; нерозвиненість ринкової інфраструктури;
- соціального характеру – корупція й бюрократія при вирішенні питань впровадженні інноваційної діяльності.

Незаперечним фактом є те, що розвиток підприємств портової галузі має частково відбуватися за рахунок державного фінансування, що обумовлено державною формою власності більшості підприємств портової галузі. Крім того, функція регулювання інноваційної сфери, створення сприятливої для інноваційних процесів нормативно-законодавчої бази є виключно державною.

Висновок. Інноваційні процеси в Україні протікають у системі складних економічних явищ і трансформаційних перетворень. На них впливають як зовнішні, так і внутрішні чинники, які сприяють або протидіють розвитку інноваційних процесів. Досягти інноваційного розвитку можливо тільки за умови детального вивчення всіх факторів, від яких залежить ефективність функціонування підприємства. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що на основі вивчення літературних джерел виділено та класифіковано фактори впливу на інноваційну активність підприємств з точки зору системного підходу. В дослідженні відокремлені напрями аналізу та показники чинників впливу на інноваційну діяльність підприємств портової галузі. Подальші дослідження у цьому напрямку необхідно здійснювати через оцінювання вказаних чинників для кожного підприємства, а також врахування такої оцінки для розроблення інноваційної стратегії підприємства та установавання відповідних цілей.

Література

1. Гаман М.В. Державне управління інноваціями: Україна та зарубіжний досвід: монографія. К.: Вікторія, 2004. 311 с.
2. Кузьмін О.Є., Князь С.В., Тувакова Н.В., Кузнецова А.Я. Інвестиційна та інноваційна діяльність: монографія; за ред. О.Є. Кузьміна. Львів: Львівський банківський інститут Національного банку України, 2003. 233 с.
3. Лицур І.М., Лимич Ю.В. Чинники формування інноваційно-інвестиційної політики сталого розвитку // Ефективна економіка. 2013. № 9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_9_6
4. Захарченко В.И., Меркулов Н.Н., Ширяева Л.В. Инновационное развитие в Украине: наука, технологии, практика: монография. Одесса: «Печатный дом», «Фаворит», 2011. 598 с.
5. Родіонова І.В. Вплив внутрішніх та зовнішніх факторів на рівень інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості // Інвестиції, інновації в економіці. 2012. № 53. С. 175–179.
6. Матвій І.Є. Інноваційна діяльність підприємств: тенденції, чинники впливу та шляхи активізації // Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип. 17. С. 375–379.
7. Мандра В.В. Моделі модернізації системи управління фінансово-господарською діяльністю морського торговельного порту: дис. докт. наук: 08.00.11. Полтава, 2018. 444 с.
8. Ширяєва Л.В., Онешко С.В., Бордюгова Е.А. До питання оновлення основних засобів підприємств портової діяльності // Молодий вчений. 2017. № 4 (44). С. 794–799.
9. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011 р. № 3715-VI // Відомості Верховної Ради України, 2012. № 19-20. ст. 166. URL:

- <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17> (дата звернення: 21.10.2020).
10. Онешко С.В., Зданевич Д.А. Ресурси стивідорної компанії як об'єкт контролінгу // Вісник економіки транспорту і промисловості. 2019. №67. С. 57–69.
11. Невмержицький В.М. Вплив чинників на розвиток інноваційно-інвестиційного потенціалу підприємства // Економіка та управління на транспорті. 2016. Вип. 3. С. 52–58.
12. Sosnowska A., Poznańska K., Łobejko S., Brdulak J., Chinowska K. Systemy wspierania innowacji i transferu technologii w krajach Unii Europejskiej i w Polsce // Poradnik przedsiębiorcy. Warszawa. 2003. P. 15–25.
13. Ігнатенко О.Я. Стимулювання інноваційного розвитку промислових підприємств. 2008. URL: <http://masters.donntu.org/2008/fem/ignatenko/library/st1.htm>
14. Ящук О., Миськова Н. Чинники розвитку інноваційного підприємств. 2012. URL: http://www.rusnauka.com/6_PNI_2012/Economics/10_102791.doc.htm
15. Про морські порти України: Закон України від 17.05.2012 р. № 4709-VI // Відомості Верховної Ради України, 2013. № 7. ст. 65. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4709-17> (дата звернення: 15.10.2020).
16. Національний інститут стратегічних досліджень: офіційний сайт. Інноваційні перетворення на транспорті як чинник модернізації транспортно-дорожнього комплексу України. Аналітична записка. URL: <https://niss.gov.ua/en/node/1280> (дата звернення: 15.10.2020).
17. Turner C. 7 Innovative Warehouse Management Technologies to Adopt // Cerasis. URL: <http://cerasis.com/2016/12/21/warehouse-management/> (дата звернення: 25.10.2020).

18. Міністерство інфраструктури України: офіційний сайт. Фінансові плани водного транспорту. URL: <https://mtu.gov.ua/news/32103.html> (дата звернення: 11.11.2020).

References

1. Hama M.V. (2004). Derzhavne upravlinnia innovatsiiamy: Ukraina ta zarubizhnyi dosvid [Public management of innovations: Ukraine and foreign experience]: monohrafiia. K.: Viktoriia. (in Ukrainian)
2. Kuzmin O.Ie., Kniaz S.V., Tuvakova N.V., Kuznetsova A.Ia. (2003). Investytsiina ta innovatsiina diialnist [Investment and innovation activity]: monohrafiia; za red. O.Ie. Kuzmina. Lviv: Lvivskyi bankivskyi instytut Natsionalnoho banku Ukrainy. (in Ukrainian)
3. Lytsur I.M., Lymych Yu.V. (2013). Chynnyky formuvannia innovatsiino-investytsiinoi polityky staloho rozvytku [Factors of formation of innovation and investment policy of sustainable development]. *Efektivna ekonomika* [Effective economy]. Vol. 9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_9_6 (in Ukrainian)
4. Zakharchenko V.Y., Merkulov N.N., Shyriaeva L.V. (2011). Ynnovatsyonnoe razvytye v Ukrayne: nauka, tekhnolohyy, praktyka [Innovative development in Ukraine: science, technology, practice]: monohrafiia. Odessa: «Pechatnyi dom», «Favoryt». (in Russian)
5. Rodionova I.V. (2012). Vplyv`v vnutrishnix ta zovnishnix faktoriv na riven` innovacijnogo potencialu pidpry`yemstv legkoyi promy`slovosti [Influence of internal and external factors on the level of innovation potential of light industry enterprises]. *Investy`ciyi, innovaciyi v ekonomici* [Investments, innovations in the economy.]. Vol. 53. PP. 175–179. (in Ukrainian)
6. Matvii I.Ie. (2017). Innovatsiina diialnist pidpryiemstv: tendentsii, chynnyky vplyvu ta shliakhy aktyvizatsii [Innovative activity of enterprises: trends, factors of influence and ways of activation] // *Hlobalni*

- ta natsionalni problemy ekonomiky [Global and national problems of economy]. Vol. 17. PP. 375–379. (in Ukrainian)
7. Mandra V.V. (2018). Modeli modernizatsii systemy upravlinnia finansovo-hospodarskoiu diialnistiu morskoho torhovelnoho portu [Models of modernization of the management system of financial and economic activity of the sea trade port]: Doctor's thesis. Poltava. (in Ukrainian)
 8. Shyriaieva L.V., Oneshko S.V., Bordiuhova E.A. (2017) Do pytannia onovlennia osnovnykh zasobiv pidpriemstv portovoi diialnosti [On the issue of updating the fixed assets of port enterprises]. *Molodyi vchenyi* [Young Scientist]. Vol. 4 (44). PP. 794–799. (in Ukrainian)
 9. Ukrainian Law: Pro priorytetni napriamy innovatsiinoi diialnosti v Ukraini [On priority areas of innovation in Ukraine] from 8 September 2011 № 3715-VI. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17> (accessed: 21.10.2020). (in Ukrainian)
 10. Oneshko S.V., Zdanevych D.A. (2019). Resursy styvidornoï kompanii yak ob'ekt kontrolinhu [Stevedoring company resources as an object of controlling]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti* [Bulletin of Transport and Industry Economics]. Vol. 67. PP. 57–69. (in Ukrainian)
 11. Nevmerzhytskyi V.M. (2016). Vplyv chynnykiv na rozvytok innovatsiino-investytsiinoho potentsialu pidpriemstva [The influence of factors on the development of innovation and investment potential of the enterprise]. *Ekonomika ta upravlinnia na transporti* [Economics and Management of Transport]. Vol. 3. PP. 52–58. (in Ukrainian)
 12. Sosnowska A., Poznańska K., Łobejko S., Brdulak J., Chinowska K. (2003). Systemy wspierania innowacji i transferu technologii w krajach Unii Europejskiej i w Polsce. *Poradnik przedsiębiorcy*. Warszawa. PP. 15–25. (in Polish)

13. Ihnatenko O.Ia. (2008). Stymuliuvannia innovatsiinoho rozvytku promyslovykh pidpriemstv [Stimulation of innovative development of industrial enterprises]. Available at: <http://masters.donntu.org/2008/fem/ignatenko/library/st1.htm> (in Ukrainian)
14. Yashchuk O., Myskova N. (2012). Chynnyky rozvytok innovatsiinoho pidpriemstv [Factors in the development of innovative enterprises]. Available at: http://www.rusnauka.com/6_PNI_2012/Economics/10_102791.doc.htm (in Ukrainian)
15. Ukrainian Law: Pro morskii porty Ukrainy [On seaports of Ukraine] from 17 May 2012 № 4709-VI. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. Available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4709-17> (accessed: 15.10.2020). (in Ukrainian)
16. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen [National Institute for Strategic Studies]: official website. Innovatsiini peretvorennia na transporti yak chynnyk modernizatsii transportno-dorozhnoho kompleksu Ukrainy. Analitychna zapyska [Innovative transformations in transport as a factor in the modernization of the transport and road complex of Ukraine]. Available at: <https://niss.gov.ua/en/node/1280> (accessed: 15.10.2020). (in Ukrainian)
17. Turner C. 7 Innovative Warehouse Management Technologies to Adopt. Cerasis. Available at: <http://cerasis.com/2016/12/21/warehouse-management/> (accessed: 25.10.2020). (in English)
18. Ministerstvo infrastruktury Ukrainy [Ministry of Infrastructure of Ukraine]: official website. Finansovi plany vodnoho transportu [Financial plans for water transport]. Available at: <https://mtu.gov.ua/news/32103.html> (accessed: 11.11.2020). (in Ukrainian)